

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้นของโลก (Tropical Climate) มีภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ จึงทำให้สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรได้หลากหลายชนิด ไม้ผลเขตร้อนเป็นพืชกลุ่มหนึ่งที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตได้หลากหลายและมีผลผลิตได้ตลอดทั้งปี (ชนรรจิต สีหาบุตร. 2547) เช่น มะม่วง ลำไย มังคุด เงาะ และทุเรียน เป็นต้น ทำให้ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตไม้ผลเขตร้อนที่ขึ้นชื่อประเทศหนึ่ง

ทุเรียน (Durian) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Durio zibethinus* L. ได้ชื่อว่าเป็นราชาแห่งผลไม้เขตร้อน (King of the Fruits) เป็นไม้ผลเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทยที่มีการผลิตเพื่อการส่งออก ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งยังไม่ให้ผลผลิตและให้ผลผลิตแล้วประมาณ 793,000 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2550ก) โดยมีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญทางภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง จันทบุรี ตราด และทางภาคใต้ ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2550) จากสถิติการส่งออก ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกทุเรียนเป็นปริมาณและมูลค่ามากที่สุดกว่าผลไม้อื่น ๆ โดยในปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยสามารถผลิตทุเรียนได้ 619,000 ตัน ซึ่งมีมูลค่าของผลผลิตตามราคาที่เกษตรกรขายได้ 9,359 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2550ก) และสามารถส่งออกเป็นทุเรียนสดและแช่แข็งได้มากถึง 153,932 ตัน คิดเป็นมูลค่า 3,191.09 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2550ข) โดยประเทศที่เป็นตลาดส่งออกทุเรียนสดที่สำคัญอยู่ในแถบเอเชีย ได้แก่ ฮองกง ไต้หวัน และสาธารณรัฐประชาชนจีน และตลาดส่งออกทุเรียนแช่แข็งที่สำคัญ ได้แก่ แคนาดา สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย (สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี. 2545)

ผลผลิตทุเรียนที่เป็นความต้องการของตลาดในปัจจุบันนั้นต้องเป็นทุเรียนที่มีคุณภาพปราศจากการปนเปื้อนสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แมลงศัตรูพืช และจุลินทรีย์ก่อโรค รวมถึงในบางตลาดซึ่งผู้บริโภคมีความตระหนักในเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีความต้องการผลผลิตที่มีคุณภาพจากกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายระบบนิเวศ แต่ในปัจจุบันพบว่าเกษตรกรทั่วไปสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพได้เพียง 25 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตรวม (สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร. 2550)

การผลิตตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) เป็นแนวทางสำคัญที่กรมวิชาการเกษตรได้กำหนดไว้เป็นนโยบายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เพื่อควบคุมให้

เกษตรกรชาวสวนทุเรียนสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย ได้มาตรฐานในทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่ขั้นตอนในระดับฟาร์มของเกษตรกรจนถึงมือผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับแหล่งที่มาของสินค้าเกษตรได้ รวมทั้งมุ่งหวังให้สามารถพัฒนาระบบการผลิตไปสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ในที่สุด ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิต ตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมจากกรมวิชาการเกษตร มีจำนวนทั้งสิ้น 215,285 ราย (ศูนย์บริการทางวิชาการแบบเบ็ดเสร็จ. 2550ก) และเกษตรกรที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน มีจำนวน 10,753 ราย (ศูนย์บริการทางวิชาการแบบเบ็ดเสร็จ. 2550ข)

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนมากเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2550 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกทุเรียนทั้งสิ้น 45,594 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว 34,516 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2550ค) และมีพื้นที่ทำสวนทุเรียนที่ผ่านการตรวจรับรองแปลงตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมจำนวนทั้งสิ้น 643 แปลง (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7. 2550) ในจำนวนนี้ อำเภอที่มีพื้นที่ทำสวนทุเรียนมากที่สุด และมีเกษตรกรผ่านการตรวจรับรองแปลงตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมมากที่สุด คืออำเภอเกาะสมุย มีพื้นที่ทำสวนทุเรียนทั้งสิ้น 11,037 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2549) ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 7 ตำบลของอำเภอเกาะสมุย และมีเกษตรกรทำสวนทุเรียนที่ผ่านการตรวจรับรองแปลงตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม จำนวน 189 ราย 228 แปลง จากจำนวนทั้งสิ้น 254 แปลง (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7. 2550) หรือคิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 90 ของจำนวนพื้นที่ทำสวนทุเรียนทั้งหมดในอำเภอเกาะสมุย (ไพชนย์ แยมบาน. 2550) จากผลของการขยายการรับรองมาตรฐานตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมของหน่วยงานภาครัฐ ให้เป็นที่ยอมรับแก่เกษตรกรทำสวนทุเรียนในพื้นที่อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการยอมรับการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมและปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม ผลการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำสวนทุเรียนและผลไม้อื่น ๆ ของเกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ยังมีการผลิตในรูปแบบเดิมให้เข้าสู่แนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการยอมรับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรทำสวนทุเรียนในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรทำสวนทุเรียน ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบถึงการยอมรับการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรในอำเภอเกาะสมุยให้ดียิ่งขึ้นได้ และนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำสวนทุเรียนและผลไม้อื่น ๆ ของเกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เข้าสู่แนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมต่อไป

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และความรู้เรื่องแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน มีอิทธิพลต่อการยอมรับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม ของเกษตรกรทำสวนทุเรียน ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตพื้นที่และประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นเกษตรกรผู้ทำสวนทุเรียน ในพื้นที่ 7 ตำบลของอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผ่านการตรวจรับรองแปลงตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน จำนวน 189 ราย

1.5.2 กลุ่มตัวอย่าง

คือเกษตรกรผู้ทำสวนทุเรียน ในพื้นที่ 7 ตำบล ของอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผ่านการตรวจรับรองแปลงตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน จำนวน 129 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยคำนวณจากสูตรของ Yamane (1973)

1.5.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.5.3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) มี 5 ปัจจัย ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ และความรู้เรื่องแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน

1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

- จำนวนแรงงาน
- ขนาดของพื้นที่ปลูกทุเรียน
- เงินลงทุนในการทำสวนทุเรียน
- รายได้จากการขายผลผลิตทุเรียน

3) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่

- ทักษะติดต่อแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน
- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร
- ประสบการณ์ในการฝึกอบรม
- การติดต่อกับเกษตรกรรายอื่น
- การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- การเป็นสมาชิกกลุ่ม
- บทบาทการมีส่วนร่วม
- สถานภาพทางสังคม

4) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ได้แก่

- ลักษณะพื้นที่สวนทุเรียน
- กลุ่มชุดดิน

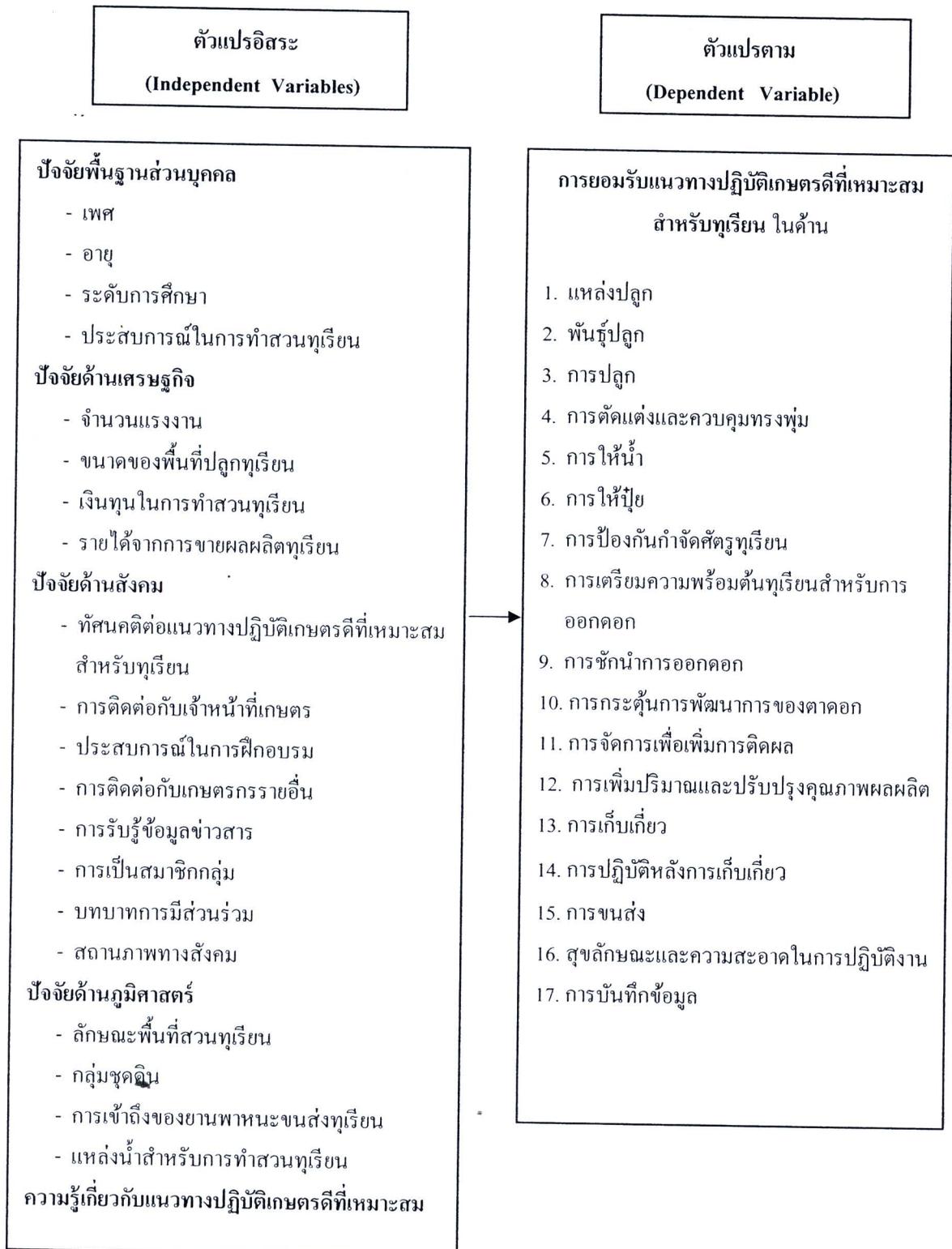
- การเข้าถึงของยานพาหนะขนส่งทุเรียน
- แหล่งน้ำสำหรับการทำสวนทุเรียน

5) ความรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน

1.5.3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือการยอมรับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน โดยพิจารณาจากระดับการปฏิบัติของเกษตรกรตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน ได้แก่ การปฏิบัติในด้าน

- 1) แหล่งปลูก
- 2) พันธุ์ปลูก
- 3) การปลูก
- 4) การตัดแต่งและควบคุมทรงพุ่ม
- 5) การให้น้ำ
- 6) การให้ปุ๋ย
- 7) การป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียน
- 8) การเตรียมความพร้อมต้นทุเรียนสำหรับการออกดอก
- 9) การชักนำการออกดอก
- 10) การกระตุ้นการพัฒนาการของตาดอก
- 11) การจัดการเพื่อเพิ่มการติดผล
- 12) การเพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพผลผลิต
- 13) การเก็บเกี่ยว
- 14) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว
- 15) การขนส่ง
- 16) สุขลักษณะและความสะอาดในการปฏิบัติงาน
- 17) การบันทึกข้อมูล

1.6 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย

แนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน หมายถึง วิธีการผลิตทุเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสม มีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ได้รับการรับรองโดยกรมวิชาการเกษตร

การยอมรับ หมายถึง ระดับคะแนนการปฏิบัติของเกษตรกรทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องของเกษตรกรทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม 17 ด้าน ได้แก่ 1) แห่ปลวก 2) พันธุ์ปลวก 3) การปลวก 4) การตัดแต่งและควบคุมทรงพุ่ม 5) การให้น้ำ 6) การให้ปุ๋ย 7) การป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียน 8) การเตรียมความพร้อมต้นทุเรียนสำหรับการออกดอก 9) การชักนำการออกดอก 10) การกระตุ้นการพัฒนารองตาออก 11) การจัดการเพื่อเพิ่มการติดผล 12) การเพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพผลผลิต 13) การเก็บเกี่ยว 14) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว 15) การขนส่ง 16) สุขลักษณะและความสะอาดในการปฏิบัติงาน และ 17) การบันทึกข้อมูล

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรทำสวนทุเรียน ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นเจ้าของ หรือผู้ถือสิทธิในการดำเนินการผลิต หรือเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าของ หรือผู้ถือครองสิทธิในการดำเนินการผลิต ให้ดำเนินการทำสวนทุเรียน ซึ่งระบุในแบบคำร้องขอใบรับรองฟาร์มตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

ผลผลิต หมายถึง ผลทุเรียน ที่ผลิตตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรถึงวันตอบแบบสัมภาษณ์ นับจำนวนเป็นปี

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของเกษตรกร

ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรเริ่มทำสวนทุเรียนจนถึงวันตอบแบบสัมภาษณ์ นับจำนวนเป็นปี

จำนวนแรงงาน หมายถึง จำนวนแรงงานที่มีทั้งหมดที่ใช้ในการดำเนินการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

ขนาดของพื้นที่ปลูกทุเรียน หมายถึง จำนวนพื้นที่สวนของเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนตามแนวทาง GAP โดยคิดจำนวนเป็นไร่

เงินลงทุนในการทำสวนทุเรียน หมายถึง จำนวนเงินในการลงทุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าธาตุอาหารเสริม ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และค่าแรงงาน ในรอบปี พ.ศ. 2550

รายได้จากการขายผลผลิตทุเรียน หมายถึง รายได้จากการขายผลผลิตทุเรียนที่ผลิตตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมที่เกษตรกรได้รับในรอบปี พ.ศ. 2550

ความรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ของเกษตรกรตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน

ทัศนคติต่อแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจของเกษตรกรที่มีต่อแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน

ประสบการณ์ในการฝึกอบรม หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับทุเรียน ในรอบปี พ.ศ. 2550

สถานภาพทางสังคม หมายถึง สถานภาพการเป็นผู้นำหรือไม่เป็นผู้นำของเกษตรกร การเป็นผู้นำ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

สมาชิกกลุ่ม หมายถึง สถานภาพการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

บทบาทการมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม เช่น การเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร หมอคนอาสา ผู้ช่วย ผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่เกษตร

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร หมายถึง เกษตรกรติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการเกษตร เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารและขอรับคำปรึกษาเมื่อประสบกับปัญหา อุปสรรคในการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม

การติดต่อกับเกษตรกรรายอื่น หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ช่องทางและสื่อที่เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนตามแนวทางปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสม